

Foto: VCI | © vege - Fotolia.com

Programatika

pedagogiskego žěła Rěcnego centruma WITAJ
w Dolnej a Górnej Łužycy

Žělabnosć Rěcneho centruma WITAJ

- nadawki RCW
- kazni a pšawniske póstajenja

Rěcne planowanje

- statusowe planowanje
 - wuwiše projektow k pówušenju statusa serbskeje rěcy
 - wobžělenje na mjazynarodnych zarědowanjach
- korpusowe planowanje
 - pśesajženje rěcnych zakładow za wuknikow
 - sobustatkowanje w rěcnyma komisijoma
- planowanje pósrědnjenja rěcy
 - wuwiše a wudawanje wučnicow a wučbnych materialijow
 - organizacija a pśewježenje fachowych dnjow a konferencow
 - pśewježenje zwenkašulskich projektow
 - gymnazialnej internata ako pśidatnej rěcnej ruma
 - socialne žěło rozšyrja pórucenje serbskorěcneje komunikacije

Do pśichoda

- nažěłanje argumentaciskego materiala
- prezenca serbskeje rěcy w digitalnych medijach
- což njejo spóčetny nadawk Rěcneho centruma WITAJ
- kubłanskopolitiske nadawki, kótarež RCW dopońnujo

Žěłabnosć Rěcnego centruma WITAJ

Žěłabnosć Rěcnego centruma WITAJ slědujo systematiskemu dopołnjenju zakładnych nadawkow kubłanja, kótarež rownocasnje k rěcnemu planowanju pśinosuju.

W Sakskej jo rěcny centrum jadnučka institucija, kótaraž zaměrnje serbskorěčne wucbne srědky wuwija a nažěłajo, bžez kótarychž žedna serbska wucba njeby mógała se pšewjasć. (W Dolnej Łužycy jo na toś tom pólu teke Žěłanišćo za serbske kubłańske wuwijanje Chóšebuz aktiwne.) Pó wěstej wašni smy teke produkiski zawod, kótaryž pó terminje z Ludowym nakładnistwom Domowina a Założbu za serbski lud gromaže žěła, aby mógli komuny zawcasa wucbnice za swóje šule skazaś.

Pši našom žěle mamy na slědujuce kazni a pšawniske ředowanja žiwaś:

SächsKitaG; SächsSorbKitaG; SächsSchulG; VO des SMK über die Arbeit an sorbischen und anderen Schulen im deutsch-sorbischen Gebiet; Schulbuchzulassungsverordnung; SWG, Bbg SchulG, SWSchulV; KitaG; SGB VIII – KJHG, Lehrmittelverordnung Brandenburg.

Rownocasnje zasajžujomy se zgromadnje z Domowinu a Serbskim šulskim towaristwom za trjebne pšawniske ředowanja k pósrědnjenju a spěchowanju dolnoserbskeje a górnoserbskeje rěcy a za zaměrne pśespytowanje a dalšne wuwijanje wucbných konceptow a metodow.

Rěcne planowanje

Slědujuce wuwježenja pokazuju bytostne žěle našogo pśinoska k rěcnemu planowanju.

W lěse 2013 stej zarědowałej Domowina a Rěcny centrum WITAJ forum k rěcnemu planowanju ze šěžyšćom statusowego planowanja. Wažny rezultat foruma jo był za nas, až jo se nam wuwědobniło, až ma se serbska rěc w zjawnem rumje dalej rozšyriś, wósebnje teke w interneše. Na zakłaže koncepcije serbskich institucijow k pówušenju prezence serbskeje rěcy w nowych medijach dostawa Założba za serbski lud pśidatne srědky za digitalne projekty. Rěcny centrum WITAJ financěrujo z tych srědkow wuwiše

prédneho serbskego digitalnego wuchneho srédka za wuknikow Górneje a Dolneje Łužyce Krok po kroku prawje pisać – prawopis & gramatika (2016 – 2018 | 11 lekcijow) / Kšac pó kšacu pšawje pisać – pšawopis & gramatika [Schritt für Schritt richtig schreiben – Rechtschreibung & Grammatik] (2019 – 2020 | 8 lekcijow). Wót 2019 wuwijamy pšeložowański program sotra za dolnoserbšćinu a górnoserbšćinu, kótaryž stoj wót 2021 pód sotra.app zjawnje k dispoziciji. Kwalitativne póstupy se stawnje pšez wšake metody dalej realizěruju.

Rěčne planowanje jo mjazynarodnje pšipóznaty koncept k wuchowanju a wuwišeu mjeńšynowych rěcow, kótaryž tši temy wopšimujo:

Statusowe planowanje póšěgujo se na pšipóznaše rěcy w celem towarišnostnem žywenju. Šym wuše jo pšipóznaše rěcy, šim wěcej to wužywanju rěcy tyjo. Pšipóznaše rěcy pokazujo se w njelicobnych formach. Za mjeńšyny su wósebne napšawy trjebne, aby była jich rěc w zjawnosći prezentna a akceptěrowana a w nejwšakorakšych medijach nałożowana.

Korpusowe planowanje koncentrěrujo se na wuwiše rěcy, bazěrujucy na jeje wšednem wužywanju, teke w medijach. Tak su wšykne serbski powědajuce, wósebne pak žurnalisty a pšeložowarje, spisowašele a wšykne druge pišuce stawnje na dalejwuwijanju rěcy wobžěłone. Wuslědki jich žěła se wótbłyščuju w póstajonych normach, kótarež pšidu do słownikow a gramatikow. Słowniki a gramatiki su wažne měritko glědajucy na rěčne wuwiše.

Planowanje pšěrdnjenja rěcy nastupa wšykne tomu słužece institucije, zachopinajucy pla familijow pšez žišownje, šule, uniwersity a dalšne ludowe kubłanišća za dorosćonych.

1. Projekty, kótarež z našogo boka eksPLICITNJE k pówušenju *statusa serbskeje rěcy* pšinosuju, su:

- certifikacija serbskorěcnych znajobnosćow pó Zgromadnem europskem referencnem ramiku za rěcy w Dolnej Łužycy a w Górnej Łužycy z wótpowědnym webbokom
<https://www.sprachzertifikat-sorbisch.de>
- Katalog kwalitatiwnych kriterijow za pósřednjenje serbšćiny w žiśecych dnjownych pšebywanišćach w Bramborskej a Sakskej
www.witaj-sprachzentrum.de/files/Qualitatskriterienkatalog.pdf
- moderne digitalne pórucenja k wuknjenju serbšćiny w portalu
www.sorbischlernen.de
- informatiwne webboki kaž
www.witaj-sprachzentrum.de,
www.sorbische-vornamen.de,
www.forum2plus.de/hornjoserbsce
- wósebne pšipóznaše młodeje ekscelence w dolnoserbšćinje.

Z digitalnymi wučbnymi srědkami służy Rěcny centrum WITAJ statusoju serbskeje rěcy pšez aktualnosć a atraktiwnosć za młodu generaciju.

2. Ako pšinosk ku korpusowemu planowanju se połožuju rěcne zakłady za wuknikow zakładnych a wušych šulow ako teke gymnaziumowu. To stej aktualnje

- projekt pšěložowański program za dolnoserbšćinu a górnoserbšćinu pód sotra.app a
- wuwijanje nimsko-serbskego šulskiego słownika za analogne a digitalne wózwjawnjenje.

Publikacije Rěcneho centruma WITAJ słuže teke rozšyrjenju online-słownika www.soblex.de (perspektiwiski obersorbisch.de). Mimo toho statkuju zastupniki Rěcneho centruma WITAJ w rěcnyma komisijoma Dolneje Łužyce a Górneje Łužyce sobu.

3. Pówušenju kwality *pósrědnjenja serbskeje rěcy* w zakładnych a wušych šulach ako na gymnaziumoma służy zakładny a wósebnje wobšyrny nadawk Rěcneho centruma WITAJ – wuwijanje a zgromadne wudawanje wšykných wucbnicow a wucbných materialijow z Ludowym nakładnistwom Domowina a Žěłanišćom za serbske kubłańske wuwijanje Chóšebuz.

Wót lěta 2016 su pśinosowali fachowe dny 2plus, kótarež su SMK a LaSuB w kooperaciji z Rěcnym centrumom WITAJ zarědowali, k profilěrowanju bilingualneje wucby a k nastašeju zgromadnosći wšykných serbski wuwucujucych. Pódobnu kooperaciju z tym samskim zaměrom by Rěcny centrum WITAJ teke w Bramborskej pšewzeł.

Južo někotare lěta pódpěra Rěcny centrum WITAJ w Dolnej Łužycy fachowej konferency ceptařkow serbšćiny (cuzorěčna a bilingualna wucba). Naše lektorki a lektory woplěwaju zgromadne žěło z ceptařkami a ceptarjami pśi wuwijanju wucbnicow a pśi prezentaciji wucbných srědkow w šulach. Naše wědomnostne sobužěłašerje póraźuju praktikarjow na zakłaže aktualnych wědomnostnych dopóznašow k dwójo- a wěcejrěčnosći a póbituju wótkubłařkam ako teke ceptarjam a ceptařkam dokubłanja.

W Górnej Łužycy ako teke w Dolnej Łužycy se pšewjeduju w zagronitosći Rěcneho centruma WITAJ wjele rěcnych projektow za wšykne starstwowe kupki (žišownja, zakładna šula, wuša šula a gymnazium) zwenka šule, ako rěčne campy, šula w zelenem, cytańske wuběžowanja abo familijowe wótpołdnja. W Chóšebuzu se lětnje tśidnjowske intensiwné rěčne kurse za personal wót žišownjow a hortow pšewjeduju.

Z pśistajenim rěcneho docenta a jogo asistencu w lěše 2021 organizěrujo Rěcny centrum WITAJ swójo póbitowanje górnoserbskich rěcnych kursow pó regionach a ze šyrokim pórucenim za wšykne rěčne niwowy pó Zgromadnem europskem referencnem ramiku za rěcy.

Internata w Chóšebuzu a Budyšinje słužytej ako pśidatne rěčne rумы wudopołnjujucy k serbskorěčneje wucbje w šuli.

Wót lěta 2011 ma Rěcny centrum WITAJ w Górnej Łužycy wótzělenje za šulske socialne žěło a rozšyrja z tym póbitowanje serbskorěčneje komunikacije za wuknikow, młodostnych a jich staršejšych. Aktualnje jo šulske socialne žěło we wušych šulach w

Ralbicach, Worklecach, Radworju, Slěpem a Budyšinje. Familijowe kubłanje se pšewjeduje w regionalnyma teamoma Kamjeńc a Budyšin.

Do pšichoda

Głědajuce na wabjenje za dwójorěčne kubłanje w ranem žiśecem starstwje a w šuli wižimy wjeliku pótrjebu na **nažěłanju argumentaciskego materiala** za rozdźělne kupki starjejšych, wótkubłarjow, ceptarjow a młodostnych na zakłaže wědomnostnych dopóznašow. K južo eksistěrujucemu informaciskemu materialoju maju se dalšne materialije wudaš. Toš te nažěłajomy w kooperaciji ze SMK a MBJS ako teke slědujucymi kubłańskimi instancami.

Prezenca serbskeje rěcy w digitalnych mediach jo bytostna za jeje dalšnu eksistencu we wšednem žywnjenju. Togodla rozšyrijo Rěcny centrum WITAJ pšichodnje swóje aktiwity na toš tom pólu a procujo se wó trajne žělowe městno w lektoraše k wuwijanju digitalnych wučnych srědkow. Rownocasnje wuwija wótpowědne wopšimješowe koncepty.

Rěcny centrum WITAJ njewobglědujo ako swój nadawk, se wó slědujuce staraš:

- problemy wuknikojskego transporta,
- organizatoriske problemy wuwucowanja serbšćiny w šulach,
- politiske zakłady zarucenja wucabnikojskego dorosta,
- iniciěrowanje politiskich akcijow nastupajuce pšesajženje pšawniskich póstajenjow.

Nawjedowanje zastupnikow Domowiny w šulskich konferencach Dolneje a Górneje Łužyce jo wobstatk žělabnosći kubłańskego wuběrka Zwězkowego pšedsedařstwa Domowiny. K tomu rozkładujomy slědujuce:

Wuknikojski transport se w zagronitosći krajneje ražcownje a LaSuB resp. komunow a Statnego šulskego amta Chóšebuz organizěrujo. Zgónijo-lic Rěcny centrum WITAJ wót jednotliwych problematiskich padow abo dostanjo napšašowanja wót starjejšych, dajo informacije zagronitym dalej.

Wuwucowanje serbsčiny w šulach organizěrowaś, jo předna zagronitosć šulskich wjednikow w dogronjenju z LaSuB resp. Statnym šulskim amtom Chóšebuz. Zgóniju-lic pśistajone Rěcneho centruma WITAJ wót konkretnych problemow, pówobjadnaju wóni toś te w gremijach ako žěłowej kupce pla MBS abo wóžeńskej kupce 2plus, aby mógli zagronite jadnaś.

Politiske a pšawniske zakłady zawěšćenja ceptařskego dorosta su nastupnosć stata, Radowu za serbske nastupnosći a zagroniteju za serbske nastupnosći pśi krajnyma kněžařstwoma na žěłowej rowninje. Wó ceptařski dorost a dorost šulskich socialnych žěłašerjow stara se Rěcny centrum WITAJ w swójom praktiskem žele – póbitujo praktikumy a zapšěgujo studentow wuceńskego amta do swóich projektow.

Iniciěrowanje politiskich akcijow k pśesajženju pšawniskich póstajenjow jo w přednem rěže nadawk wuzwólonych gremijow a zastupnikow Domowiny – pśedsedarja Domowiny, zwězkowego pśedsedařstwa, Serbskego šulskego towaristwa ako fachowe towaristwo, kubłańskego wuběrka, županow w kooperaciji z regionalnymi powědarjami. Rěcny centrum WITAJ pśižělujo fachowe argumenty za politiske akcije, ale njedejał pśiś do rolowego konflikta, gaž z wótpowědnymi partnerjami w fachowo-pedagogiskem wobłuku wusko gromaže žěła.

Kubłańskopolitiske nadawki, kótarež Rěcny centrum WITAJ w zwisku ze wšednej žělabnosću dopołnuju, su slědujuce:

- **pśedłogi konceptow** k spěchowanju serbskeje rěcy (rěcne planowanje),
- **nažěłanje pśedłogow** za wobzamknjenja zwězkowego pśedsedařstwa w kubłańskich nastupnosćach,
- **pśedłogi za stojnišća** Domowiny k pšawniskim pśesajženjam (kazni, ..., pórucenja),
- **wótgłosowanje wó šěžyšćach žělabnosći** z pśedsedarjom Domowiny a wobželenje na pósejženjach prezidiuma Zwězkowego pśedsedařstwa Domowiny,
- **jadnanja ze zastupnikami statnych institucijow** w kubłańskich nastupnosćach nastupajucy serbsčinu (SMK, MBS, ..., młožinski amt),
- **pśednoski wó europskich, pšawniskich a politiskich zakładach** za šćit narodnych mjeńšynow,

- **wótgłosowanie kubłańskopolitiskich aktiwitow** z drugimi serbskimi institucijami a towaristwami,
- **wótgłosowanie ze serbskimi zastupnikami w kubłańskopolitiskich gremijach** na krajnej a komunalnej rowninje (wuběrk za kulturu a kubłanje wokrejsa Budyšyn, kubłańska rada Sakskeje ...).

Budyšyn, 10.11.2024